

Existuje Lolova mapa Býčí skály?

Daniel Lyčka

V pátém čísle tohoto časopisu z roku 2012 uveřejnil autor Petr Zajíček zajímavý článek, informující čtenáře, že se pracovníkům Správy jeskyní ČR, oddělení péče o jeskyně, podařilo o rok dříve (tj. 2011) po více než sto letech znovu objevit

zapomenutý a dle některých zdrojů dávno zničený plán jeskyně Výпустku z roku 1807. Záměrem dnešního článku je poukázat na skutečnost, že možná existuje (existovala) i další mapa moravské krasové jeskyně.

Býčí skála. Foto Petr Zajíček

Výпустek

Kolorovaný *Plan Derob der Hochfürstlich Johann Liechtensteinischen Herrschaft Posoritz Nowyhrader Antheils in der Habruwker Revier nächst am Marktflek Kiritein im Markgrathum Mahren Brünner Kreises gelegenen Hohle Wepustek* s velice podrobnou legendou (např. nechybí zaznamenáno i místo, kde se kníže a kněžna podepsali) vytvořil liechtensteinský knížecí inženýr Anton Lola. Plán je datován v Adamově dne 15. října 1807.

Autor zde mimo tehdy známé jeskynní chodby zachytil i něco romantizujícího. Jeskyně Výпустek je totiž dle módního vkusu, a s tím spojeného zájmu o vše tajemné, mytologické, vylíčena jako tajemná Plutova (Hádova), ve které nechybí Plutův sál s trůnem boha podzemní říše mrtvých, sídlo jeho manželky-bohyně Persefony, útočiště Fúrií a jeskynního psa Pecasa (!) – Kerbera, či místo posledního soudu s obydlím-vězením věčně zatracených zločinců.

Jde o unikátní historický pramen dokládající mimo jiné romantické představy jak donátora celého areálu, tak i prvních poutníků-turistů přicházejících nejen z Brna, kteří začali do těchto míst více pronikat a objevovat tajemného genia loci místní krajiny. Jestliže kníže na jiných panstvích

(např. v krajinné kompozici dnešního Lednicko-valtického areálu) budoval vedle loveckých zámečků i umělé jeskyně – grotty, tak v údolí mezi Adamovem a Křtinami tomu bylo právě naopak. První turisté sem primárně nepřijížděli obdivovat voluturní stavby, ale vedle poutního místa v nedalekých Křtinách či rodové hrobky Liechtensteiniů ve Vranově (u Brna) se lákadly staly místní železárny a právě tajuplný jeskynní systém. První turisté se objevili v krajině, kde duše mrtvých sestupovaly do Hádu/Výпустku a kde snad tito první turisté ne-jednou přemýšleli o (ne)smrtelnosti svých duší. Ne náhodou se Moravský kras čili Moravské Švýcarsko stalo vyhledávaným místem malířů a rytců.

Býčí skála

Při loňské návštěvě Liechtensteinského archivu ve Vídni se mezi velkým množstvím archiválií podařilo autorovi článku náhodou objevit Lolův dopis adresovaný knížecí kanceláři, který naznačuje, že mapa Výпустku nemusela být jediným podobně vytvořeným plánem pro donátora knížete Jana I. Josefa z Liechtensteina, (jenž byl hlavou primogenitury rodu v letech 1805–1836).

V dopise datovaném v Břeclavi dne 7. dubna 1808 Anton Lola navrhl knížecí kanceláři, že byl ochoten vytvořit stejný plán jako v případě jeskyně

Pamětní deska připomínající návštěvu císaře Františka II. a jeho manželky v roce 1804. Foto Martin Golec

Výпустku o rok dříve! Dokonce byl připraven celou jeskyni odkrokovat, a to z důvodu potřebného zaměření a stanovení měřítka pro jízdu kočárem („Rennbahnen Maaß“). Nemělo chybět ani určení hloubky vody v jeskyni. Svůj záměr odůvodňoval tím, že ani knížecí architekt, ředitel („Bergmeister“) a správce místních železáren Carl (Johann) Rudzinsky, ani nikdo jiný před ním a po něm podobný plán nevytvořili!

Nicméně znám je zřejmě jen koncept odpovědi, ve které se uvádí, že na rozdíl od Výпустku jeskyně Býčí skála nebyla téměř používaná (!), takže případný zájem ze strany knížecí kanceláře, potažmo knížete, zahrnoval pouze plán Předsině, tedy místa, kde se točily kočáry při své cestě k jeskyni Kostelík a zpátky. Další dopisy k dané problematice se prozatím nepodařilo objevit.

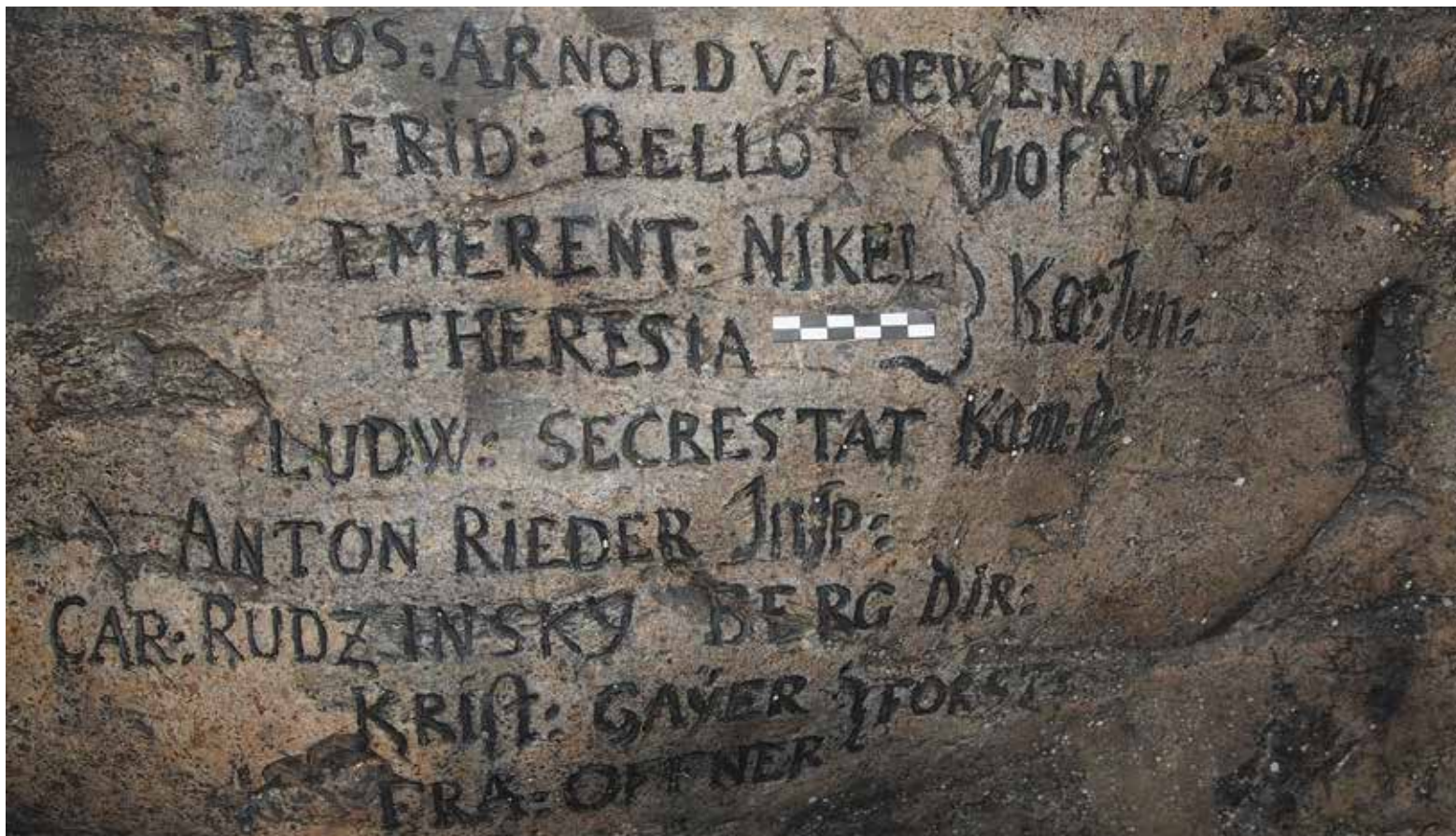
Podobně jako Lolův plán jeskyně Výпустek z roku 1807, tak i jeho dopis o rok později je cenným historickým pramenem. Máme tak představu o tom, jak se změnilo „využití“ jeskyně Býčí skály po nástupu nového knížete Jana I. Josefa. Jestliže v časech Janova staršího zesnulého bratra, knížete Aloise I. Josefa z Liechtensteina, byla Býčí skála uměle poupravena a při návštěvě císařského páru v roce 1804 i osvětlena, po roce 1805 se stala pouhou „otáčecí dráhou“.

Ještě jedna skutečnost se v dopise objevuje: sám Lola se zmiňuje o tom, že daný plán by vznikl jedině na přímý příkaz knížecího zahradního architekta a hospodářského rady Bernharda Petriho.

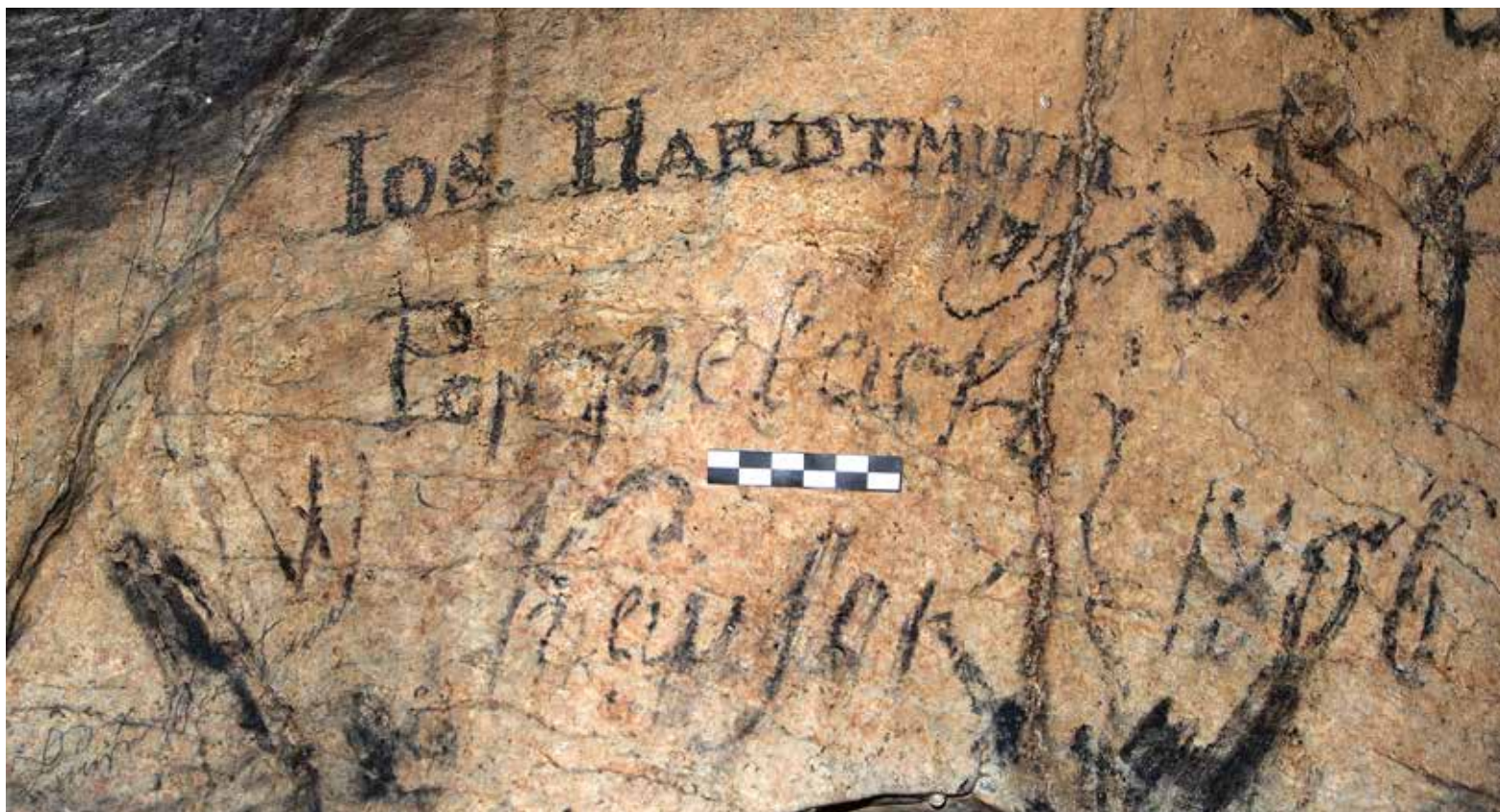
Petri

Byl to právě Petri, který pro knížete Jana vytvořil (nejen) v nedalekém Adamově anglický krajinnářský park a který měl i vliv na dotváření krajiny podél řeky Svitavy – například nechyběla malá a velká kaskáda. Jeho další zahradní počiny mohl – a i dnes může – návštěvník obdivovat např. v jihomoravské Lednici. Dále se podílel na úpravě valtického parku, areálu Nových Zámků u Litovle či v Kolodějích u Prahy. Je tak nasnadě domněnka, že Plutovu říši ve Výпустku sice zakreslil Anton Lola, ale jejím tvůrcem nebyl nikdo jiný než samotný Petri.

Archivním výzkumem se již podařilo potvrdit Bernhardovo působení na Adamovsku v době výstavby místního zámku a realizace okolního parku a přilehlé obory. O jeskynních a krajinnářských úpravách na přelomu 18. a 19. století jsou zmínky i v dobovém

Mezi jmény je zvěčněn i knížecí architekt a správce nedalekých železáren Karel Rudzinsky. Foto Martin Golec

Podpisy architektů Josefa Hardtmutha a Josefa Poppelacka. Foto Martin Golec

tisku a periodikách, jako např. stať od Carla Josepha Jurendeho v *Mährischer Wanderer, oder ganz neu entworfenen Nationalkalender Mährens, auf das gemeine Jahr nach Christi Geburt*. Ten zde potvrzuje první jeskynní úpravy za knížete Aloise I. Josefa, ale

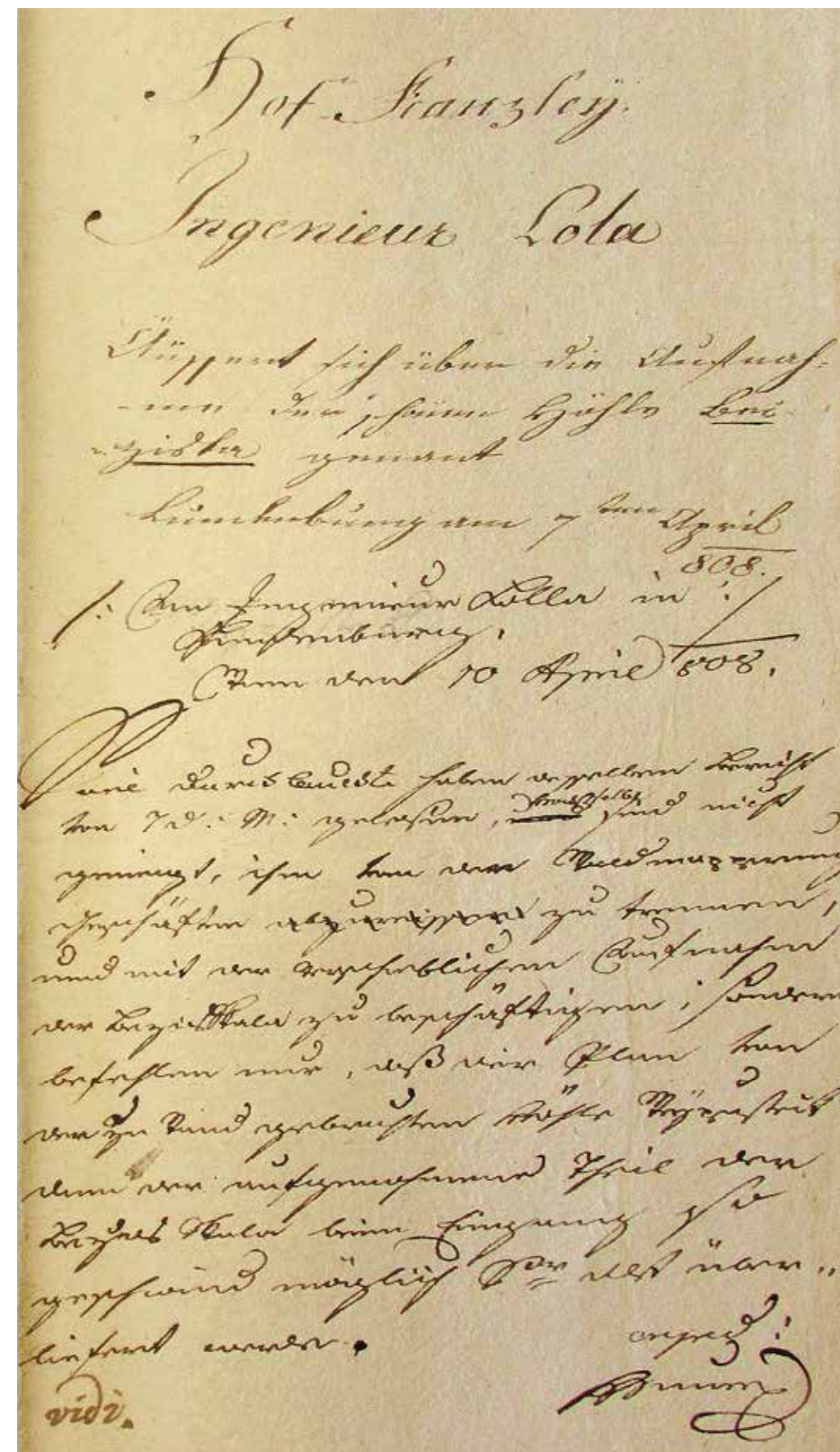

Pamětní deska donátora a majitele panství knížete Aloise I. Josefa z Liechtensteina. Foto Martin Golec

i založení nového parku po roce 1805 v anglickém stylu kolem adamovského zámku a dotvoření krajiny ve Křtínsko-svitavském údolí (výslovně jsou jmenovány cesty), ačkoli v samotné Jurendeho stati však žádný z knížecích architektů, stejně jako hospodářský rada Petri není explicitně uveden.

Závěr

Z toho, co víme, tedy vyplývá, že ze strany knížecího inženýra Antona Loly byl zájem o vytvoření první (?) mapy Býčí skály, čímž by navázal na své o rok starší dílo – na plán jeskyně Výpustek zpodobňující mytickou Hádovu čili Plutovu podzemní říši mrtvých. Bohužel ze strany zadavatele, v tomto případě knížete Jana I. Josefa z Liechtensteina, byl případný zájem pouze o Předšíň Býčí skály, tedy v té době nejčastěji využívané místo celé jeskyně, které sloužilo jakožto „točna“ pro kočáry. Co se týče poznatků, které zatím máme, můžeme prozatím jen spekulovat, protože nejsou známy ani žádné sekundární informace o tom, zda plán skutečně vznikl, zda jej někdo v pozdějších letech překreslil či jinak využil, jako tomu bylo právě u Výpustku. Prozatím jedinou indicií je právě výše parafrázovaný dopis...

Lolův dopis knížecí kanceláři z roku 1808. Foto Daniel Lyčka